

Sauga ir sveikata darbe turi rūpintis visi. Tai naudinga jums. Tai naudinga verslui.

Ketvirtosios Europos įmonių apklausos apie naują ir kylančią riziką (ESENER 2024) pirmosios išvados

Pirmosios išvados

EU-OSHA ketvirtosios įmonių apklausos paskirtis – padėti darbovietėse veiksmingiau spręsti darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus ir stiprinti darbuotojų sveikatą ir gerovę. Joje pateikta palyginama įvairių valstybių nacionalinė informacija, svarbi formuojant ir įgyvendinant naują darbuotojų saugos ir sveikatos (DSS) srities politiką.

Bendra informacija

Atliekant EU-OSHA ketvirtąją Europos įmonių apklausą apie naują ir kylančią riziką (ESENER 2024) asmenų, kurie geriausiai nusimano apie darbuotojų saugą ir sveikatą įmonėje, buvo teiraujamasi, kaip jų darbovietėje valdoma su sauga ir sveikata susijusi rizika, ypač daug dėmesio skiriant psichosocialinės rizikos veiksniams, t. y. darbe patiriamam stresui, smurtui ir priekabiavimui. Nuo 2024 m. gegužės iki spalio mėn. 30 šalių (ES 27, Islandijoje, Norvegijoje ir Šveicarijoje) buvo apklaustos iš viso 41 458 įmonės, veikiančios visuose veiklos sektoriuose ir turinčios bent penkis darbuotojus. Nors klausimynas iš esmės išliko toks pat kaip ESENER 2014 ir 2019, kad laikui bėgant būtų galima palyginti duomenis, atlikta tam tikrų atnaujinimų, kurių paskirtis – atsižvelgti į COVID-19 pandemijos poveikį DSS valdymui.

Tyrimu ESENER 2024, kurį padėjo parengti vyriausybės ir Europos lygmens socialiniai partneriai, siekiama padėti visos Europos darbuotojų atstovams geriau suprasti, kokios pagalbos ir ekspertinių žinių jiems reikia, taip pat nustatyti, kokie veiksniai skatina ar trukdo imtis veiksmų. ESENER išsamiai nagrinėjamos keturios DSS sritys:

1. bendras įmonės požiūris į darbuotojų saugos ir sveikatos valdymą;
2. kaip sprendžiami besiformuojančios psichosocialinės rizikos sritys, įskaitant skaitmenizaciją, klausimai;
3. pagrindinės DSS valdymo paskatos ir kliūtys;
4. kaip darbuotojų dalyvavimas valdant DSS įgyvendinamas praktiškai.

Šioje ataskaitoje pateikiama pirmoji pagrindinių ESENER 2024 išvadų analizė. Išsamesni duomenys ir analizė bus pateikti kitose publikacijose, kurios bus paskelbtos 2026 m. ir vėliau..

Pagrindinės išvados

ESENER 2024 padeda pamatyti tam tikrus socialinių ir ekonominių sąlygų pokyčius, turinčius įtakos Europos darbovietėms, **kuriose dirba bent penki asmenys**. Ši nuolatinė raida kelia naujų iššūkių ir dėl to reikia imtis veiksmų, siekiant užtikrinti aukštą saugos ir sveikatos darbe lygį, o iš 2024 m. duomenų matyti, kad esama tam tikrų COVID-19 pandemijos padarinių – žr. 1 lentelę.

- Kaip ir tikėtasi, ES 27 darbuotojų, nurodžiusių, kad turi darbuotojų, kurie reguliariai dirba iš namų, dalis nuo 2019 m. beveik padvigubėjo ir 2024 m. pasiekė 23 proc., o Suomijoje ir Nyderlanduose – daugiau kaip 40 proc. Vertinant pagal veiklos sektorius, didžiausia dalis tenka informacijos ir ryšių sričiai (53 proc.), taip pat profesinei, techninei ir mokslinei veiklai (39 proc.).
- Atsižvelgiant į tai, vis dažniau atliekamas darbo vietų namuose rizikos vertinimas (8 proc. 2024 m., esama padidėjimo palyginti su 3 proc. 2019 m.), nors jų dalis tebėra nedidelė. Vertinant pagal sektorius, didžiausia dalis tenka informacijos ir ryšių sektoriui (18 proc.).
- Mažiau nei penktadalis (18 proc.) ES 27 darbuotojų nurodo, kad su darbuotojais tariamasi dėl darbo iš namų praktikos, o daugiausia atvejų, kai tariamasi su darbuotojais, yra Nyderlanduose (37 proc.), Suomijoje (34 proc.) ir Lietuvoje (33 proc.).
- Atsižvelgiant į tai, kad vis labiau naudojamos skaitmeninės technologijos, ESENER 2024 atnaujinti klausimai, susiję su skaitmenizacija. Su skaitmeninių technologijų naudojimu susiję rizikos vertinimai atliekami 43 proc. ES 27 darbuotojų (Ispanijoje ir Slovėnijoje – daugiau nei 60 proc.). Vertinant pagal sektorius, didžiausia rizikos vertinimų, susijusių su skaitmeninėmis technologijomis, dalis tenka švietimo sektoriui (51 proc.). Skaitmeninių technologijų naudojimo mokymai, kaip pranešta, rengiami 42 proc. darbuotojų (Maltoje – iki 75 proc.), o kalbant apie sektorius, šie mokymai itin populiarūs informacijos ir ryšių sektoriuje (51 proc.), taip pat finansų ir draudimo veiklos sektoriuje (51 proc.).

1 lentelė.. Kintantis darbo pasaulis: rodiklių pasirinkimas ES 27 (įmonių procentinė dalis 2024 m. ir 2019 m. (kai yra duomenų))

Rodiklis	ESENER 2024 klausimas	ES 27 2024 (2019)	Šalys 2024 (2019)	
Darbo vietos	Darbuotojai, kurie reguliariai dirba iš namų	23 % (13 %)	Suomija: 45 % (17 %) Nyderlandai: 42 % (33 %) Lietuva: 36 % (15 %)	Bulgarija: 10 % (5 %) Kroatija: 10 % (7 %) Portugalija: 10 % (5 %)
	Rizikos vertinimas apima darbo vietas namuose	8 % (3 %)	Estija: 14 % (2 %) Suomija: 13 % (4 %) Vokietija: 12 % (5 %)	Kipras: 1 % (0 %) Portugalija: 2 % (1 %) Graikija: 3 % (1 %)
	Su darbovietės darbuotojais buvo tariamasi dėl darbo iš namų praktikos	18 %	Nyderlandai: 37 % Suomija: 34 % Lietuva: 33 %	Bulgarija: 6 % Kipras: 7 % Kroatija: 7 %
	Į rizikos vertinimą įtrauktas skaitmeninių technologijų naudojimas	43 %	Ispanija: 62 % Slovėnija: 60 % Malta: 59 %	Prancūzija: 24 % Vokietija: 29 % Liuksemburgas: 30 %
Kalba	Yra darbuotojų, kuriems kyla sunkumų suprasti kalbą, kuria kalbama darbovietėje	10 % (8 %)	Kipras: 19 % (20 %) Švedija: 17 % (19 %) Liuksemburgas: 17 % (17 %)	Bulgarija: 3 % (2 %) Slovakija: 3 % (3 %) Vengrija: 4 % (3 %)
Mokymas	Įprastas skaitmeninių technologijų naudojimas	42 %	Malta: 75 % Slovakija: 63 % Airija: 59 %	Prancūzija: 24 % Austrija: 34 % Liuksemburgas: 36 %
	Mobilių arba išorinių darbo vietų rizikos sveikatai ir saugai vertinimas	25 % (20 %)	Malta: 45 % (25 %) Slovėnija: 35 % (28 %) Rumunija: 33 % (15 %)	Bulgarija: 14 % (12 %) Lenkija: 16 % (17 %) Prancūzija: 20 % (17 %)

Bazė: visos ES 27 įmonės, ESENER 2019 ir 2024.

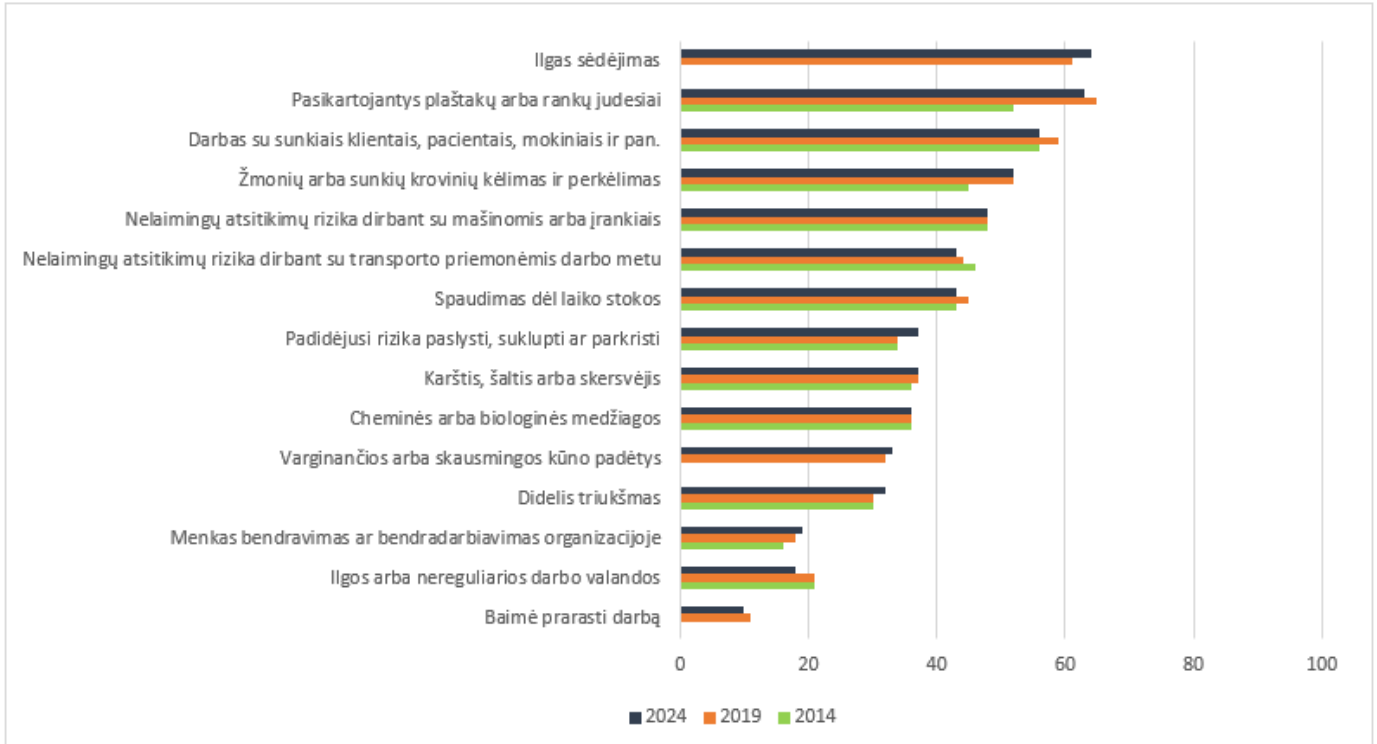
- Kalbant apie šiuos socialinius pokyčius, parodytus 1 lentelėje, ES 27 dažniausiai nustatyti rizikos veiksniai yra ilgas sėdėjimas (64 proc. įmonių, palyginti su 61 proc. 2019 m.), pasikartojantys plaštakų arba rankų judesiai (63 proc. įmonių, šiek tiek sumažėjo, palyginti su 65 proc. 2019 m.), darbas su sunkiais klientais, pacientais, mokiniais (56 proc., sumažėjo palyginti su 59 proc.) ir žmonių ar sunkių daiktų kėlimas ir nešimas (52 proc., kaip 2019 m.). Žr. 1 diagramą.
- Esama tiesioginio ryšio su įmonės dydžiu, nes didesnės įmonės dažniausiai nurodo, kad būdingi visi rizikos veiksniai. Vertinant pagal sektorius, kaip ankstesniuose tyrimuose, darbas su sunkiais klientais, pacientais, mokiniais dažniau nurodomas paslaugų sektoriuose, o veiksniai, dėl kurių atsiranda raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų, tolygiau minimi visuose sektoriuose, išskyrus žmonių ar sunkių daiktų kėlimą ir nešimą (šio veiksnio procentinė dalis nedidelė finansų ir draudimo veiklos įmonėse (27 proc.)) ir ilgą sėdėjimą (ši veiksnį nurodo tik 26 proc. apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas teikiančių darbuotojų).
- Pagrindiniai aukščiau paminėti rizikos veiksniai taip pat dažniausiai nurodyti daugumoje šalių, išskyrus spaudimą dėl laiko stokos (ši veiksnį nurodė 43 proc. ES 27 įmonių), – tai rizikos veiksnys, kuriam tenka didžiausia procentinė dalis Švedijoje (64 proc.) ir antra pagal dydį procentinė dalis Suomijoje (71 proc.).
- Daug pasako tai, kad ES 27 ilgas sėdėjimas yra dažniausiai nurodytas rizikos veiksnys (64 proc. įmonių). Šis veiksnys kaip naujas punktas buvo įtrauktas į ESENER 2019 klausimyną¹, pagal jį galima papildomai matyti, kiek suvokiama, kad sėdėjimas yra rizikos sveikatai veiksnys. Vertinant pagal sektorius, ši veiksnį dažniausiai nurodė finansų ir draudimo veiklą vykdančios įmonės (88 proc. šio sektoriaus įmonių, esančių ES 27), viešojo administravimo įstaigos (88 proc.), informacijos ir ryšių įmonės (84 proc.).

¹ Tyrimo ESENER 2014 tai buvo „Varginančios arba skausmingos kūno padėties, įskaitant ilgą sėdėjimą“.

- Idomu tai, kad tik 3 proc. ES 27 įmonių nurodo, jog jose neatsižvelgiama nė į vieną bendrąjį DSS rizikos veiksnį. Tačiau kalbant apie psichosocialinės rizikos veiksnius, tik ketvirtadalis apklaustų įmonių (25 proc.) nurodo, kad jose nėra nė vieno iš šių veiksnų. Didžiausia įmonių, nenurodžiusių nė vieno iš į ESENER įtrauktų psichosocialinės rizikos veiksnių, dalis yra Italijoje (47 proc.) ir Lietuvoje (44 proc.), o mažiausia –

Suomijoje (12 proc.), Kipre, Belgijoje ir Vokietijoje (14 proc.). Vertinant pagal dydį, esama atvirkštinio proporcingumo ryšio, taigi – šios procentinės dalys (įmonių, nurodančių, kad jose nėra nė vieno iš šių psichosocialinės rizikos veiksnių) yra didžiausios tarp mažiausių įmonių. Vertinant pagal sektorius, šios procentinės dalys didžiausios gamybos ir žemės ūkio sektoriuose.

1 diagrama. Įmonei būdingi rizikos veiksniai (įmonių %, ES 27) 2014, 2019 ir 2024 m.

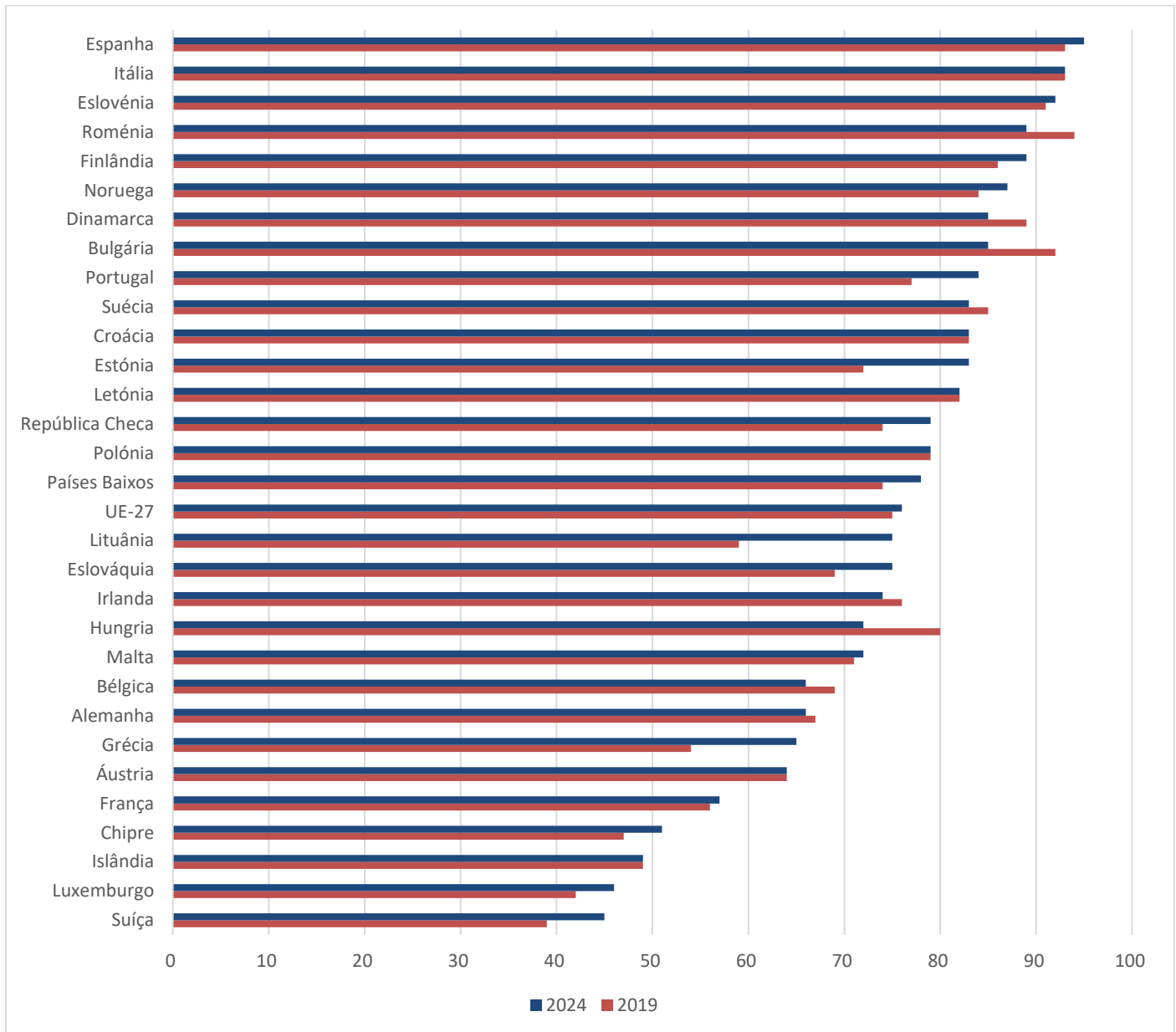

Bazė: visos ES 27 įmonės, ESENER 2014, 2019 ir 2024.

DSS VALDYMAS

- Šie duomenys yra tyrimo rezultatai, susiję su **rizikos vertinimu**, – kertiniu Europos požiūriu į DSS, kaip nurodyta [ES darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindų direktyvoje \(Direktyvoje 89/391/EEB\)](#). Kaip nustatyta ir ankstesniuose tyrimuose, 76 proc. ESENER 2024 tyrime apklaustų ES 27 įmonių nurodė reguliariai atliekančios rizikos vertinimą. Kaip ir tikėtasi, yra teigiamas koreliacinis ryšys su įmonių dydžiu, o vertinant pagal šalis, šie dydžiai skiriasi – nuo 95 proc. įmonių Ispanijoje, Italijoje (93 proc.) ir Slovėnijoje (92 proc.) iki 46 proc. Liuksemburge (žr. 2 diagramą).
- Vertinant pasiskirstymą pagal šalis (palyginti su 2019 m.), keliuose ES 27 šalyse esama padidėjimo, labiausiai matomo Lietuvoje, Graikijoje ir Estijoje. Kita vertus, kai kurios šalys, pavyzdžiui, Vengrija, Bulgarija ir Rumunija, nurodė, kad atitinkama jų įmonių, reguliariai atliekančių rizikos vertinimą, dalis sumažėjo.
- Kaip ir anksčiau, esama didelių skirtumų vertinant, kokia procentinė dalis įmonių rizikos vertinimą daugiausia atlieka įmonės viduje. Tokių įmonių procentinės dalys šalyse labai skiriasi: daugiausia tokių įmonių Švedijoje (84 proc. įmonių, panašiai buvo ir 2019 m. – 85 proc.) ir Danijoje (80 proc., kaip 2019 m.). Mažiausios procentinės dalys nustatytos Ispanijoje (6 proc., rodiklis sumažėjo, palyginti su 10 proc. 2019 m.) ir Slovėnijoje (7 proc.).
- Nors tai nieko nesako apie tokio rizikos vertinimo kokybę (kai kuriose šalyse gali būti netgi teisinis įsipareigojimas samdyti DSS paslaugų teikėjus tokioms užduotims atlikti), iš principo ir darant prielaidą, kad už darbą atsakingi asmenys gali geriausiai suvaldyti riziką, visos įmonės turėtų būti pajėgios atlikti bazinį rizikos vertinimą savo jėgomis.

2 diagrama. Reguliariai atliekamas darbo vietos rizikos vertinimas, pagal šalis (įmonių %) 2019 ir 2024 m.

Bazė: visos įmonės, visų 30 šalių, ESENER 2019 ir 2024.

- 48 proc.² ES 27 įmonių, nurodančių, kad jose yra darbuotojų, kurie reguliariai dirba iš namų, nurodo, kad jos tokius darbuotojus įtraukia į savo rizikos vertinimą. Šis rodiklis akivaizdžiai padidėjo, palyginti su 31 proc. rodikliu, nustatytu 2019 m. (2014 m. – 26 proc.). Tai, regis, atspindi geresnį suvokimą, kad darbo vietos namuose yra tikros darbo vietos.
- Kaip ir anksčiau, šios dalys tebėra didesnės, kai kalbama apie kitas darbo vietas, esančias kur nors kitur, ne darbovietės patalpose (nekalbant apie darbą iš namų), nes 66 proc. ES 27 įmonių, nurodžiusių, kad taiko tokią darbo tvarką, nurodo, kad jas įtraukia į savo rizikos vertinimą (65 proc. 2019 m.). Tai dažniausiai nurodo Italijos (80 proc.) ir Liuksemburgo (76 proc.) įmonės, o vertinant pagal sektorius – statybos sektorius, kaip ir buvo tikėtasi (82 proc., nors rodiklis šiek tiek sumažėjo, palyginti su 89 proc. 2019 m.).
- Iš atsakymų, susijusių su naudojimusi **darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimo paslaugomis**, matyti, kad dažniausiai naudojamosi profesinės sveikatos gydytojų (75 proc.), plataus profilio saugos ir sveikatos specialistų (59 proc.) ir nelaimingų atsitikimų prevencijos specialistų (52 proc.) paslaugomis, ir šie rodikliai yra labai panašūs į 2019 m. rodiklius. Kalbant apie psichosocialinės rizikos

² Tai apskaičiuojama suskaičiuojant įmones, nurodančias, kad atliekamas rizikos vertinimas ir yra darbuotojų, kurie dirba iš namų, palyginti su 1 lentelėje pateiktais skaičiais, kurie buvo perskaičiuoti pagal bendrą įmonių skaičių, kad juos būtų galima palyginti su kitais lentelėje pateiktais rodikliais.

veiksnius, 21 proc. ES 27 įmonių nurodo, kad naudojami psichologo paslaugomis (2019 m. – 19 proc.). Tačiau įdomu tai, kad tarp šalių yra didelių skirtumų: Suomijoje 73 proc. įmonių nurodo, kad naudojami psichologo paslaugomis, nesvarbu, ar tai yra įmonės psichologas, ar samdomas išorės psichologas, po Suomijos eina Belgija (48 proc.) ir Danija (47 proc.).

- Be to, kaip ir 2019 m., šiek tiek mažiau nei du trečdaliai ES 27 įmonių (62 proc.) pranešė, kad naudojami išorės

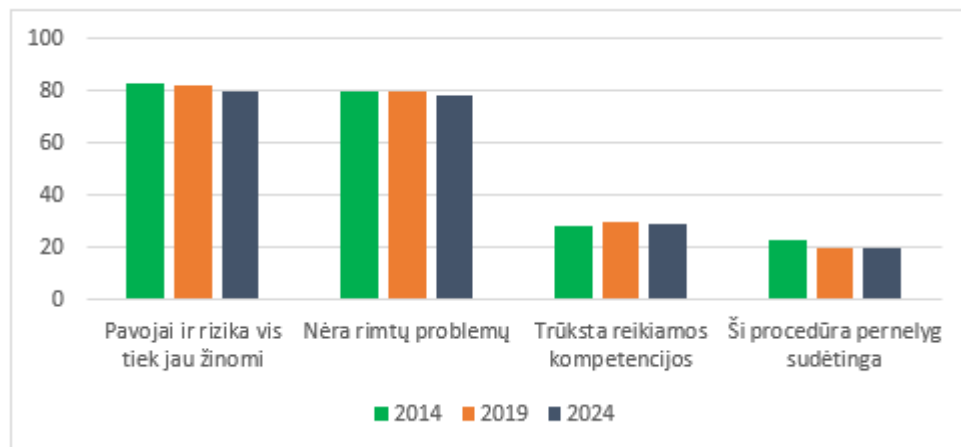
paslaugų teikėjo paslaugomis, kad būtų lengviau susitvarkyti su saugos ir sveikatos užduotimis; jų dalis buvo didžiausia Slovėnijoje (92 proc.) ir Portugalijoje (88 proc.). Naudojimasis išorės paslaugų tiekėjų paslaugomis, regis, yra teigiamai susijęs su įmonės dydžiu, o suskirsčius pagal sektorius matyti, kad tai dažniausiai pasitaiko elektros sektoriaus įmonėse (76 proc.).

Paskatos ir kliūtys

- Vertinant įmones, kuriose rizikos vertinimas neatliekamas reguliariai, pagrindinės nurodytos priežastys, dėl kurių vertinimas neatliekamas, yra šios: pavojai ir rizika vis tiek jau žinomi (80 proc. įmonių) ir nėra rimtų problemų (78 proc.), kaip ir 2014 bei 2019 m. (3 diagrama). Šie rezultatai yra 24 proc. įmonių, dalyvavusių apklausoje, duomenys, tačiau

vertinant juos vis tiek kyla klausimas, ar šiose įmonėse, ypač pačiose mažiausiose, kyla mažiau problemų, ar jos paprasčiausiai yra mažiau informuotos apie rizikos darbo vietose veiksnis. Kalbant apie mažiausias įmones, įdomu tai, kad jos rečiau nei didesnės įmonės nurodo, kad procedūra yra pernelyg sudėtinga.

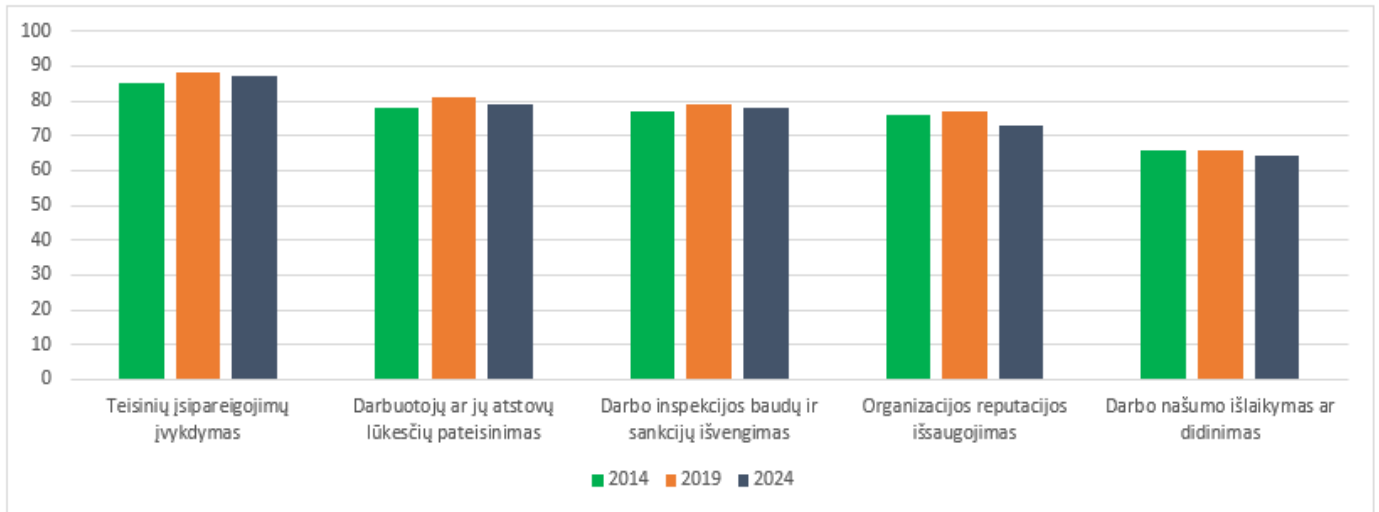
3 diagrama. Priežastys, dėl kurių rizikos vertinimas neatliekamas reguliariai (įmonių %, ES 27), 2014, 2019 ir 2024 m.

Bazė: ES 27 įmonės, kuriose rizikos vertinimas neatliekamas reguliariai, ESENER 2014, 2019 ir 2024.

- Pereinant prie **priežasčių, kurios motyvuoja įmones valdyti DSS**, 87 proc. ES 27 įmonių nurodo, kad pagrindinė priežastis yra teisinių įpareigojimų vykdymas, kaip ir 2014 m. bei 2019 m. (4 diagrama). Esama tiesioginio proporcingumo įmonės dydžiui, nors vertinant pagal šalis įmonių dalis įvairi: nuo 68 proc. Danijos įmonių iki 97 proc. Portugalijos ir Švedijos įmonių.
- Antroji iš svarbiausių paskatų imtis su DSS susijusių veiksmų yra darbuotojų ar jų atstovų lūkesčių pateisinimas, toliau – darbo inspekcijos baudų ir sankcijų išvengimas. Iš ESENER 2024 duomenų matyti, jog keturios iš penkių ES 27 įmonių, reguliariai atliekančių rizikos vertinimą (79 proc., panašiai kaip 2019 m. (80 proc.)), nurodo, kad jų darbuotojai paprastai dalyvauja kuriant ir pritaikant priemones, kurių poreikis paaiškėja atlikus rizikos vertinimą.

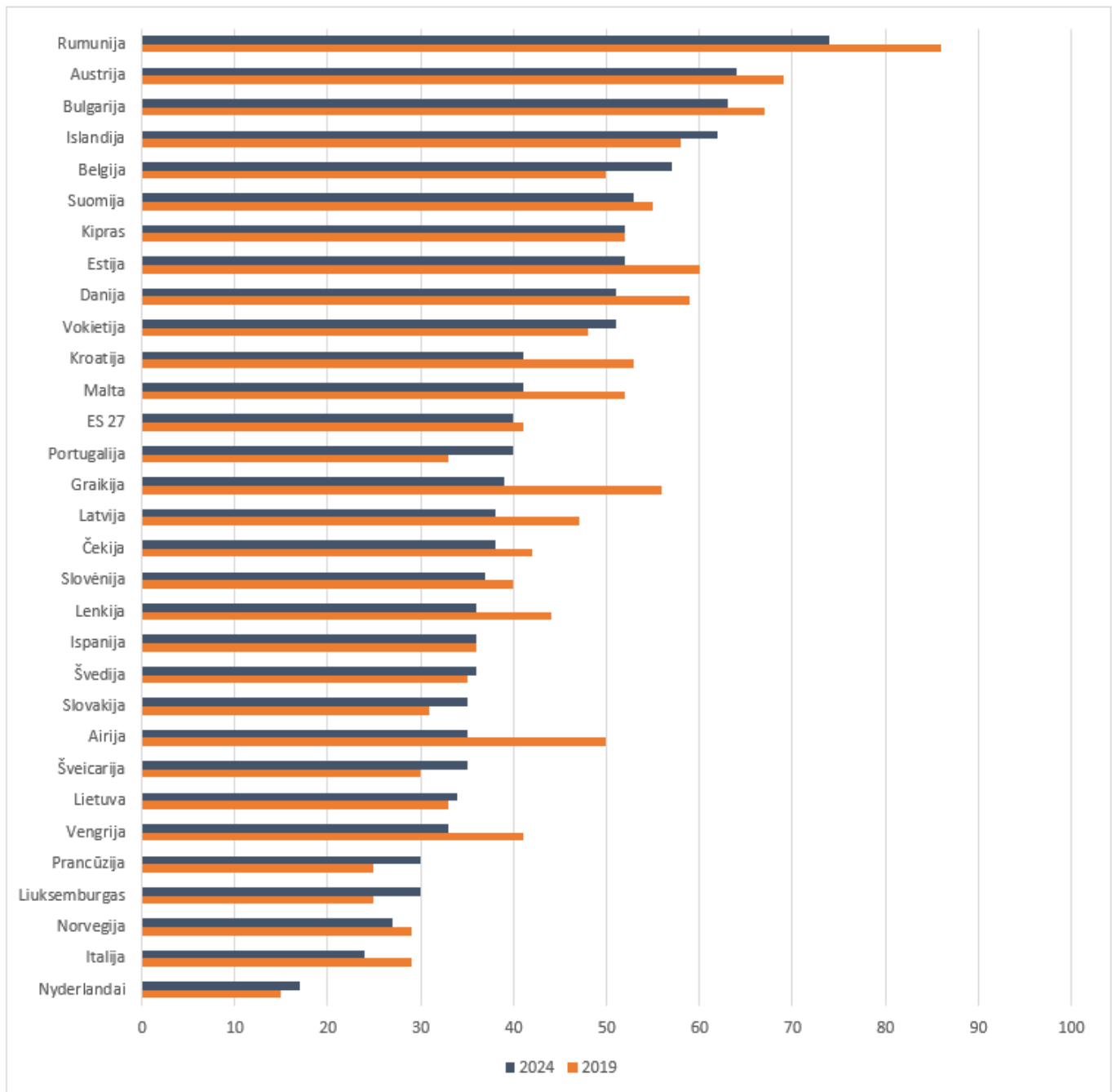
4 diagrama. Pagrindinės priežastys, dėl kurių sprendžiami saugos ir sveikatos klausimai (įmonių %, ES 27), 2014, 2019 ir 2024 m.

Bazė: visos ES 27 įmonės, ESENER 2014, 2019 ir 2024.

- Kalbant apie tai, kad motyvacijos valdyti DSS teikia **darbo inspekcija** ir noras išvengti baudų, verta atkreipti dėmesį į nuolatinį įmonių, kurios nurodo, kad darbo inspekcija jose atliko patikrinimą per trejus metus iki tyrimo, skaičiaus mažėjimą: 40 proc. 2024 m., rodiklis šiek tiek sumažėjo, palyginti su 41 proc. 2019 m. (ir 49 proc. 2014 m.) (5 diagrama). Didžiausias sumažėjimas užfiksuotas Graikijoje (nuo 56 proc. iki 39 proc.) ir Airijoje (nuo 50 proc. iki 35 proc.). Kelios šalys nurodo padidėjimą, didžiausią – Portugalija (nuo 33 proc. iki 40 proc.), Prancūzija ir Liuksemburgas (abi – nuo 25 proc. iki 30 proc.). Bendras sumažėjimas pastebimas visų dydžių įmonėse, tačiau vertinant pagal sektorius padėtis yra įvairesnė – kai kuriuose sektoriuose, pavyzdžiui, viešojo administravimo, nurodomas padidėjimas nuo 23 proc. 2019 m. iki 32 proc.

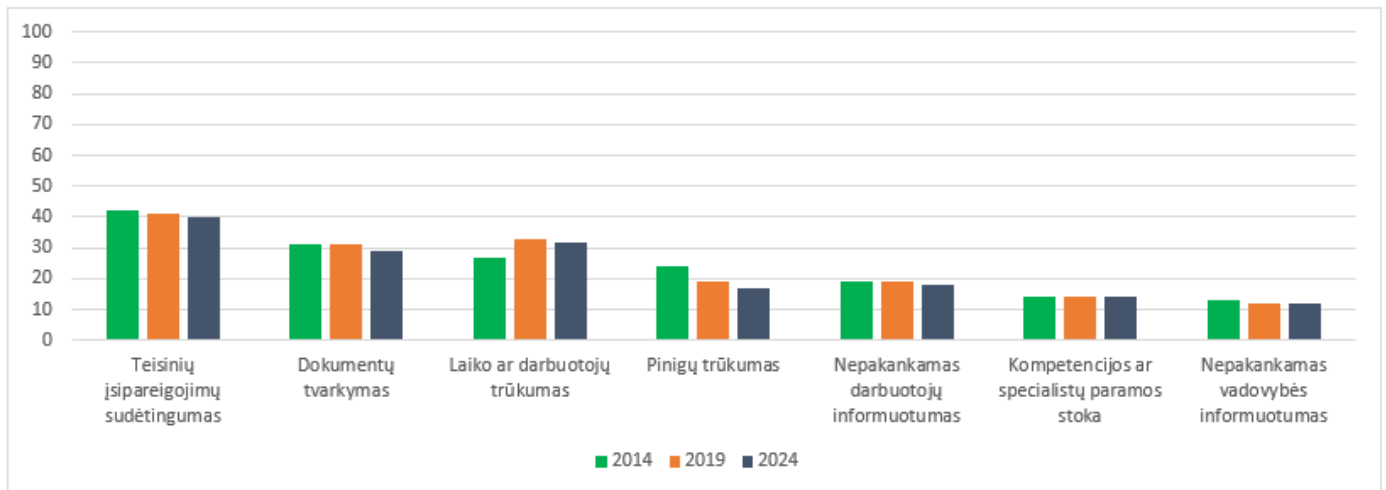
5 diagrama. Darbo inspekcijos vizitai per trejus metus iki tyrimo, pagal šalis (įmonių %), 2019 ir 2024 m.

Bazė: visos įmonės, visų 30 šalių, ESNER 2019 ir 2024.

- Ir toliau nurodoma, kad teisinių įsipareigojimų sudėtingumas kelia **didelių sunkumų sprendžiant DSS klausimus** – tai nurodo 40 proc. ES 27 įmonių, šis rodiklis šiek tiek sumažėjo, palyginti su 41 proc. 2019 m. ir 42 proc. 2014 m. (6 diagrama). Tačiau vertinant pagal šalis, padėtis yra labai nevienoda: sudėtingumą, kaip pagrindinę problemą, nurodo didžiausia dalis Belgijos (58 proc. įmonių) ir Italijos (48 proc.) įmonių, o Lietuvoje (15 proc.), Suomijoje (16 proc.) ir Latvijoje bei Maltoje (17 proc.) šią problemą nurodo mažiausiai įmonių. Įdomu tai, kad Graikijoje šis rodiklis labai sumažėjo (nuo 46 proc. įmonių 2019 m. iki 28 proc. 2024 m.), Prancūzijoje (nuo 52 proc. iki 44 proc.) ir Švedijoje (nuo 38 proc. iki 31 proc.), taigi – lengviau paaiškinti tai, kad sunkumas nėra susijęs tik su pačiu teisiniu įsipareigojimu, bet veikiau jis susijęs su tuo, kad gali būti teisės aktų pakeitimų ir atnaujinimų, ir būtent dėl to įmonėms tai gali atrodyti sudėtinga.
- Iš daugumos veiksmų matyti, kad atitinkama jų dalis šiek tiek sumažėjo, tačiau metams bėgant laiko ar darbuotojų trūkumas tapo antruoju dažniausiai nurodomu veiksmu (2024 m. – 32 proc. įmonių). Tai visų pirma pasakytina apie Belgijos (56 proc.), Nyderlandų (42 proc.) ir Prancūzijos (41 proc.) įmones.

6 diagrama. Didžiausios problemos sprendžiant darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus (įmonių %, ES 27), 2014, 2019 ir 2024 m.

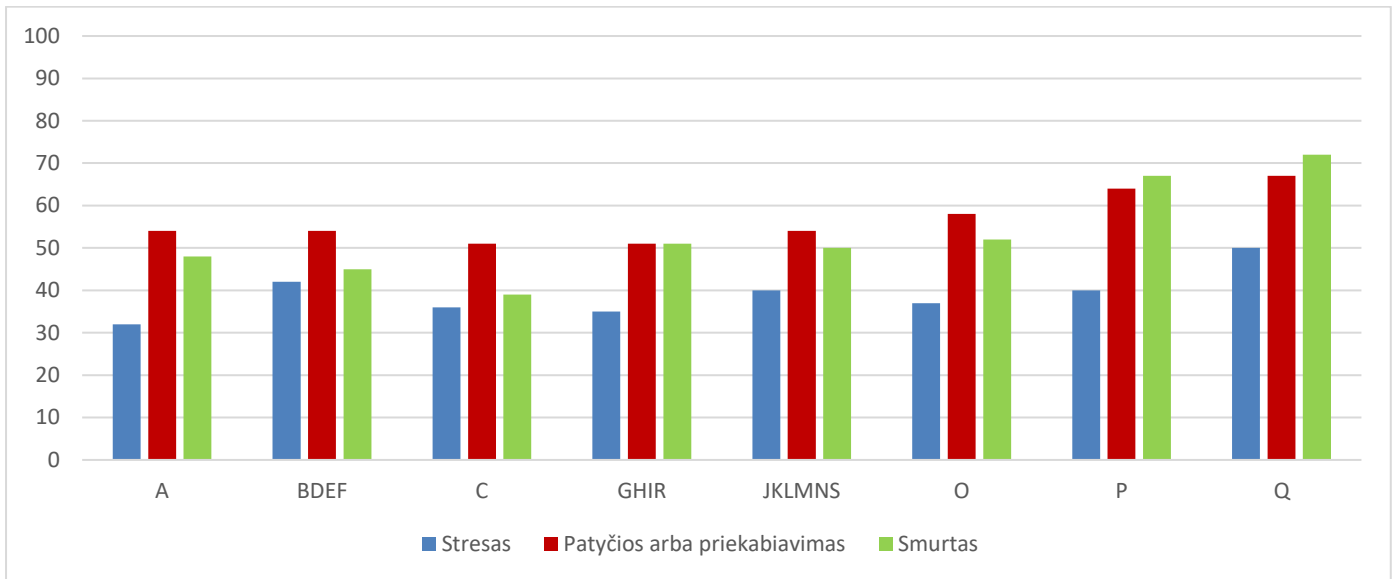

Bazė: visos ES 27 įmonės, ESENER 2014, 2019 ir 2024.

Nauja ir atsirandanti rizika. Psichosocialinė rizika ir skaitmenizacija

- Kaip minėta, kai kuriuos iš **psichosocialinės rizikos veiksnių** nurodo didelė dalis ES 27 įmonių, ir tai yra darbas su sunkiais klientais, pacientais, mokiniais (56 proc.) ir spaudimas dėl laiko stokos (43 proc.). Kalbant apie įmones, nurodančias psichosocialinės rizikos veiksnius, 21 proc. šių ES 27 įmonių juos laiko sudėtingesniais už kitus rizikos veiksnius, ir didžiausia tokių įmonių dalis yra Šiaurės šalyse, kaip ir ankstesnėse ESENER tyrimo bangose: Švedijoje (38 proc. įmonių), Danijoje (37 proc.) ir Suomijoje (35 proc.). Kita vertus, tik 6 proc. Bulgarijos įmonių ir 8 proc. Kroatijos įmonių mano, kad psichosocialinės rizikos veiksniai kelia daugiau problemų nei kiti rizikos veiksniai.
- Sutelkus dėmesį į įmones, kurios nurodo, kad psichosocialinės rizikos veiksnius sunkiau valdyti nei kitus DSS rizikos veiksnius, iš ESENER 2024 matyti, kad spręsti problemas, susijusias su psichosocialine rizika, yra sunkiau dėl nenoro atvirai kalbėti apie šias problemas (59 proc. šios ES 27 įmonių grupės). Kaip ir kalbant apie visas kitas aptartas problemas (nepakankamas darbuotojų arba vadovybės informuotumas ir kompetencijos ar specialistų paramos stoka), tai dažniau nurodo didesnės įmonės.
- Konkrečiai kalbant apie įmones, nurodančias, kad tenka dirbti su sunkiais klientais, pacientais, mokiniais, 54 proc. įmonių, kuriose dirba 20 arba daugiau asmenų, nurodo, kad yra numatyta procedūra galimiems grasinimo, užgauliojimo ar smurto iš klientų, pacientų, mokinių ar kitų išorės asmenų atvejams spręsti (ES 27 vidurkis, palyginti su 51 % 2019 m.). Ši dalis padidėjo iki 72 proc. įmonėse, kurių veikla yra žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas (7 diagrama).
- Kalbant apie kovos su stresu veiksmų planus (39 proc. ES 27 įmonių, kuriose dirba 20 arba daugiau asmenų, palyginti su 33 proc. 2019 m.) ir procedūras galimiems grasinimo, užgauliojimo ar smurto atvejams spręsti (55 proc. 2024 m., rodiklis padidėjo, palyginti su 45 proc.), nurodoma, kad jų padaugėjo visų veiklos sektorių grupėse.

7 diagrama. Įgyvendinami veiksmų planai ir įdiegtos procedūros psichosocialinei rizikai mažinti, pagal veiklos sektorių grupes (įmonių %, ES 27), 2024 m.

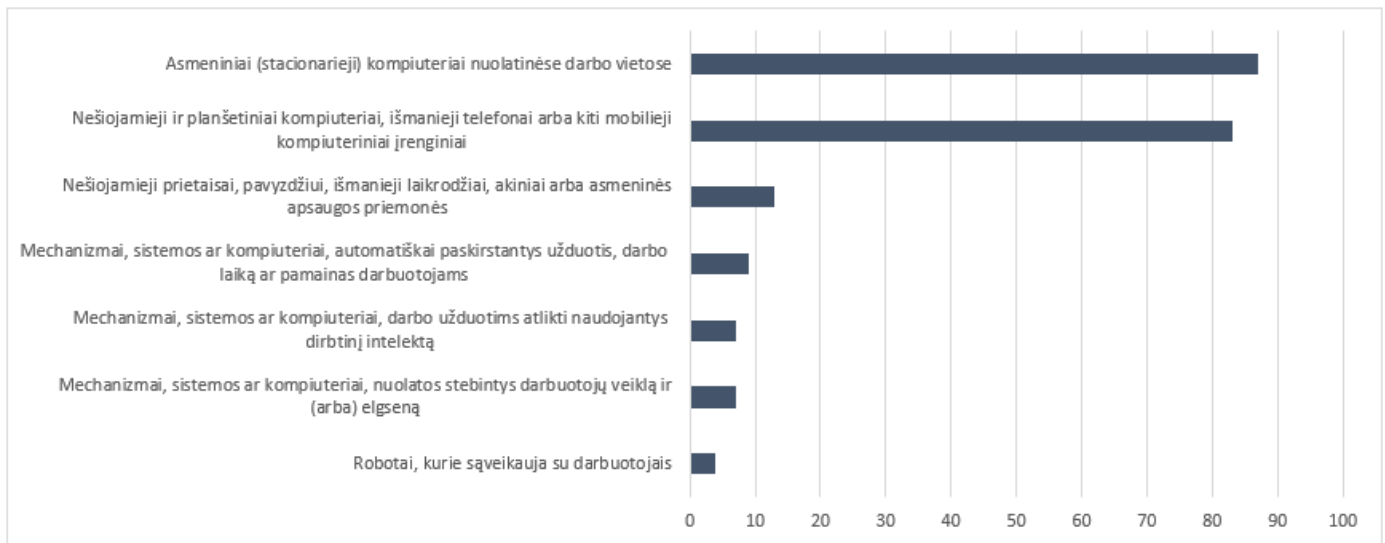
Bazė: visos ES 27 įmonės, kuriose dirba 20 arba daugiau asmenų, ESENER 2024. Apie su smurtu susijusias procedūras klausta tik tų, kas nurodė, kad vienas iš rizikos sveikatai veiksmų yra darbas su sunkiais klientais.

NACE³ 2 red. sekcijos: A. Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė. B, D, E, F. Statybos, atliekų tvarkymas, vandens ir elektros tiekimas. C. Gamyba. G, H, I, R. Prekyba, transportas, maitinimo, apgyvendinimo ir rekreacijos organizavimo veikla J, K, L, M, N, S. IT, finansai, nekilnojamasis turtas ir kita techninė, mokslinė arba asmenų aptarnavimo veikla. O. Viešasis administravimas. P. Švietimas Q. Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.

- 64 proc. apklausoje dalyvavusių ES 27 įmonių, atliekančių rizikos vertinimą, nurodo, kad turi pakankamai informacijos apie tai, kaip psichosocialinę riziką įtraukti į rizikos vertinimą, taigi, rodiklis padidėjo, palyginti su 60 proc. 2019 m. Kaip ir tikėtasi, ši procentinė dalis labiau priklauso nuo įmonės dydžio (didėja didėjant įmonei) nei nuo sektoriaus. Šalių rezultatai labai skiriasi: didžiausi rodikliai užfiksuoti Nyderlanduose (79 proc.), Ispanijoje (71 proc.) ir Italijoje bei Danijoje (70 proc.), o mažiausi – Maltoje (38 proc.) ir Bulgarijoje (45 proc.).
- Siekiant geriau įvertinti pirmiau paminėtus socialinius ir ekonominius pokyčius (žr. 1 lentelę), jau 2019 m. į ESENER buvo įtrauktas naujas skirsnis, susijęs su **skaitmenizacijos** poveikiu darbuotojų sveikatai ir saugai. Kaip ir tada, 2024 m. vyrauja didelė įmonių nurodytų skaitmeninių technologijų rūšių įvairovė. Asmeniniai (stacionarieji) kompiuteriai nuolatinėse darbo vietose (87 proc. apklausoje dalyvavusių ES 27 įmonių), taip pat nešiojamieji ir planšetiniai kompiuteriai, išmanieji telefonai arba kiti mobilieji kompiuteriniai įrenginiai (83 proc., palyginti su 77 proc. 2019 m.) dažnai nurodomi visuose veiklos sektoriuose ir bet kokio dydžio įmone.
- Nenuostabu, kad likusių technologijų naudojimas mažiau paplitęs, tačiau kai kuriuose sektoriuose jų dalis yra žymiai didesnė nei vidutinė: 21 proc. informacijos ir ryšių sektoriaus darbuotojų nurodo, kad naudoja mechanizmus, sistemas ar kompiuterius, darbo užduotims atlikti naudojančius dirbtinį intelektą (ES 27 vidurkis yra 7 proc.), o tai, kad naudoja mechanizmus, sistemas ar kompiuterius, nuolatos stebinčius darbuotojų veiklą ir (arba) elgseną, nurodo 15 proc. vežimo ir sandėliavimo veiklą vykdančių įmonių (ES 27 vidurkis yra 7 proc.).
- Tik 4 proc. apklausoje dalyvavusių ES 27 įmonių nurodė, kad nenaudoja jokių klausimyne išvardytų skaitmeninių technologijų.

³ Ekonominės veiklos rūšių statistinis klasifikatorius, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nace>

8 diagrama. Skaitmeninės technologijos darbe (įmonių %, ES 27), 2024 m.

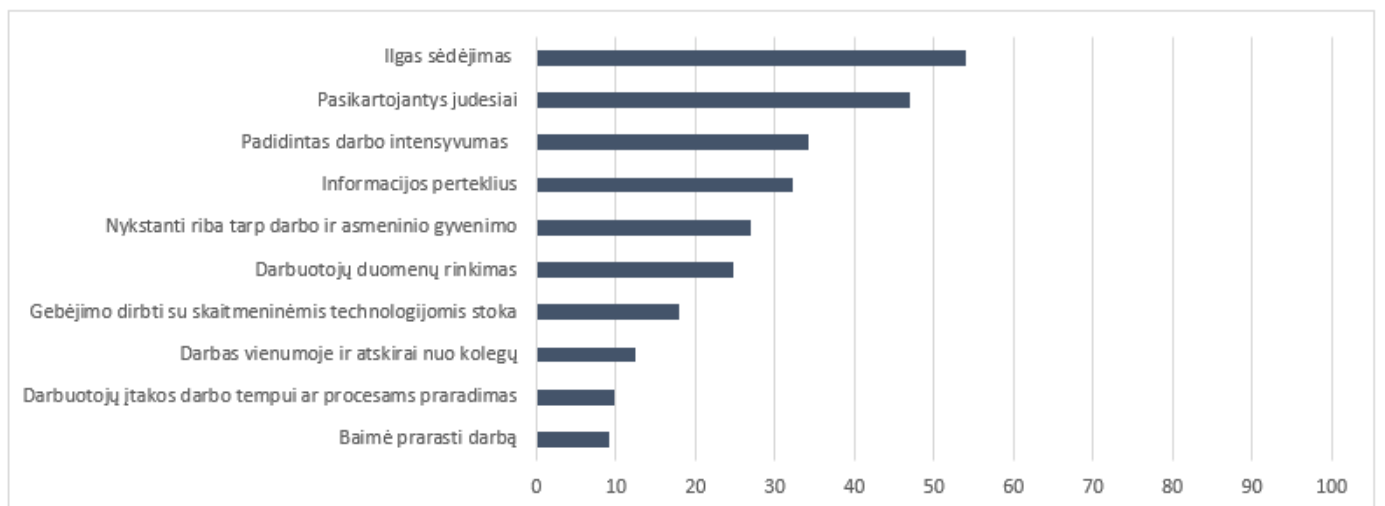
Bazė: visos ES 27 įmonės, ESENER 2024.

- Kalbant apie įmones, nurodžiusias, kad naudoja bent vieną iš nurodytų skaitmeninių technologijų, 35 proc. ES 27 įmonių nurodė, kad galimas skaitmeninių technologijų poveikis darbuotojų saugai ir sveikatai buvo aptartas su darbuotojais, ir tai yra akivaizdžiai didesnis rodiklis, palyginti su 24 proc. 2019 m. Vertinant pagal šalis, daugiausia tokių įmonių yra Lietuvoje (57 proc.) ir Maltoje (50 proc.), o pagal sektorius – šiais klausimais dažniau tariamasi švietimo (42 proc.), informacijos ir ryšių (41 proc.), taip pat finansų ir draudimo (40 proc.) sektorių įmonėse.
- 2024 m. buvo įtrauktas naujas klausimas, susijęs su rizikos veiksniais, kurie gali būti susiję su minėtų skaitmeninių technologijų naudojimu. Įdomu, kad (ir tai labai atitinka pagrindinius rizikos veiksnius, pateiktus

1 diagramoje) du dažniausiai nurodomi su skaitmenizacija susiję rizikos veiksniai yra raumenų ir kaulų sistemos sutrikimai: ilgas sėdėjimas (54 proc. ES 27 darbuotojų, naudojančių bent vieną iš pirmiau paminėtų skaitmeninių technologijų) ir pasikartojantys judesiai (47 proc.) (9 diagrama). Toliau – padidintas darbo intensyvumas (34 proc.) ir informacijos perteklius (32 proc.). Pirmąsias vietas užimančios rizikos veiksniai beveik visuose sektoriuose yra vienodi, ir kuo didesnė įmonė, tuo dažniau jie nurodomi.

- Padėtis įvairiose šalyse ir vėl labai skiriasi. Suomijos įmonės daugiausia nurodo darbą vienumoje ir atskirai nuo kolegų (43 proc.) ir gebėjimo dirbti su skaitmeninėmis technologijomis stoką (46 proc.), o 54 proc. Vokietijos darbuotojų nurodo padidintą darbo intensyvumą ir informacijos perteklių.

9 diagrama. Rizikos veiksniai, susiję su skaitmeninių technologijų naudojimu darbe (įmonių %, ES 27), 2024 m.

Bazė: ES 27 įmonės, nurodžiusios, kad naudojama bent viena skaitmeninė technologija, ESENER 2024.

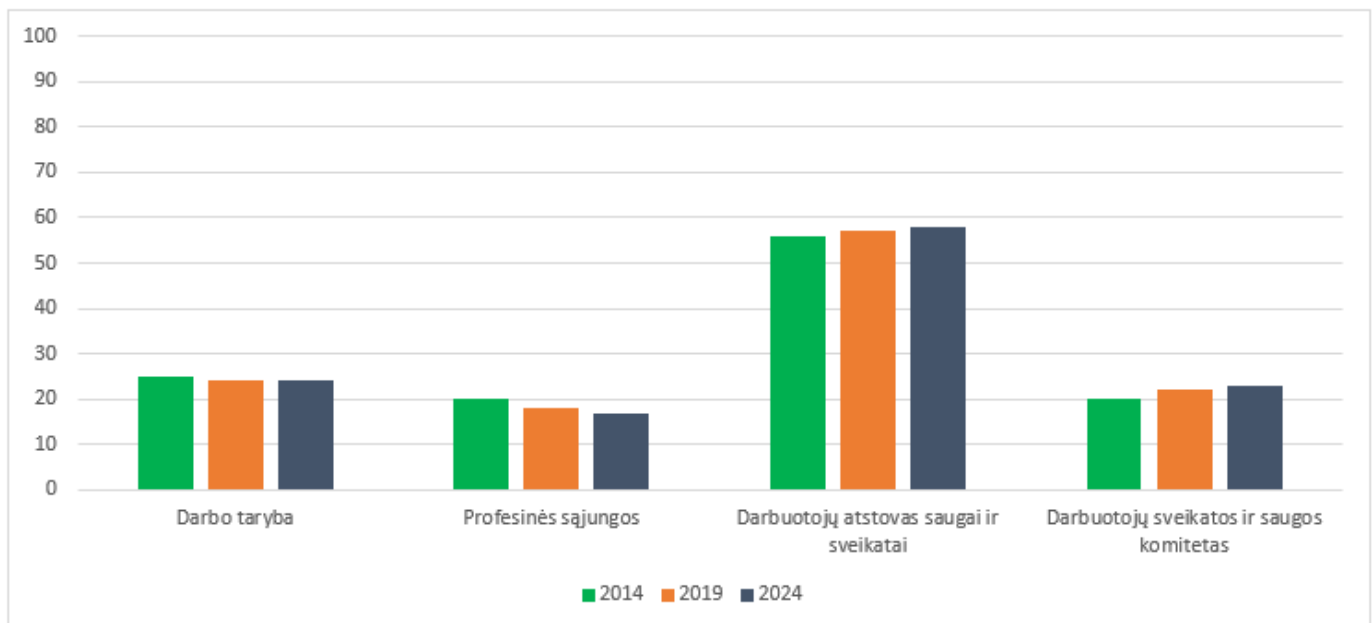
Darbuotojų dalyvavimas

- Galiausiai, kalbant apie **darbuotojų dalyvavimą**, atkreipiant dėmesį į įmones, kurios praneša, kad per pastaruosius trejus metus iki apklausos imtasi priemonių siekiant užkirsti kelią psichosocialinei rizikai, 55 proc. ES 27 įmonių nurodo, kad darbuotojai dalyvavo kuriant ir priimančios tokias priemones, ir tai truputį mažiau nei 2019 (61 proc.) ir 2014 m. (63 proc.). Įvairiose šalyse šie duomenys skiriasi: nuo 77 proc. įmonių Švedijoje ir 76 proc. Danijoje iki 40 proc. Lenkijoje ir 43 proc. Kipre.
- Nuo 2019 m. raida, vertinant pagal šalis, buvo įvairi ir nors, be kita ko, Lietuva, Estija, Rumunija, Kroatija ir Vengrija nurodė didesnius rodiklius, keliose kitose šalyse rodikliai akivaizdžiai sumažėjo – labiausiai sumažėjo Slovėnijos, Vokietijos, Kipro, Portugalijos,

Latvijos ir Bulgarijos rodikliai. Atsižvelgiant į psichosocialinės rizikos pobūdį galima tikėtis, kad šios srities priemonės paskatins tiesioginį darbuotojų dalyvavimą ir ypač glaudų visų darbovietėje dirbančių asmenų bendradarbiavimą, tačiau išvados to nerodo.

- Kalbant apie įvairias darbuotojų atstovavimo formas, dažniausiai buvo minimas darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai: 58 proc. ES 27 įmonių, rodiklis šiek tiek padidėjo palyginti su 2014 m. (10 diagrama). Vertinant pagal sektorius, didžiausia procentinė dalis tenka įmonėms, kurių veikla yra elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (73 proc.) ir žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas (66 proc.). Kaip ir tikėtasi, šias išvadas iš esmės vėl lemia įmonės dydis.

10 diagrama. Darbuotojų atstovavimo formos (įmonių %, ES 27), 2014, 2019 ir 2024 m.

Bazė: visos 27 ES įmonės – dydis priklauso nuo šioms atstovavimo formoms taikomų nacionalinių ribinių verčių, ESENER 2014, 2019 ir 2024 m.

- Įdomu tai, kad beveik trečdalyje (31 proc.) ES 27 įmonių netaikoma nė viena iš šių atstovavimo darbuotojams formų: didžiausia dalis yra Graikijoje (73 proc.), Portugalijoje (65 proc.) ir Latvijoje (65 proc.). Žr. 2 lentelę.

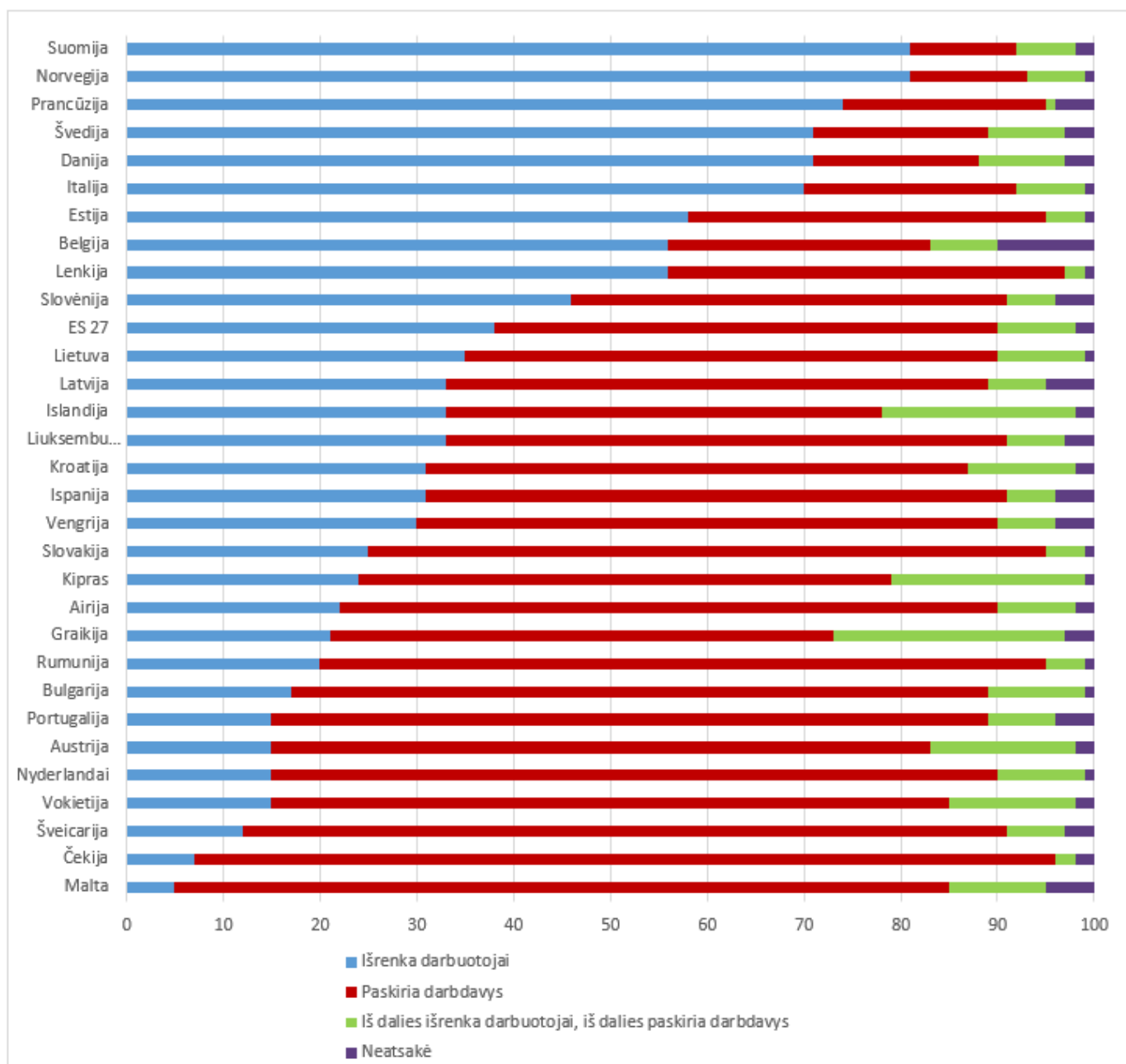
2 lentelė. Jokia forma neatstovaujama darbuotojams, pagal šalis (įmonių %), 2024 m.

Šalis	%	Šalis	%
Graikija	73	Švedija	27
Portugalija	65	Malta	27
Latvija	65	Čekija	27
Slovėnija	59	Slovakija	26
Vengrija	58	Estija	25
Lenkija	56	Liuksemburgas	25
Kipras	46	Kroatija	24
Belgija	45	Airija	24
Prancūzija	43	Austrija	18
Ispanija	43	Vokietija	17
Šveicarija	41	Lietuva	15
Islandija	38	Bulgarija	15
Nyderlandai	37	Italija	12
Suomija	32	Rumunija	8
ES 27	31	Norvegija	7
Danija	29		

Bazė: visos įmonės, visų 30 šalių – dydis priklauso nuo šioms atstovavimo formoms taikomų nacionalinių ribinių verčių, ESENER 2024.

- Atliekant ESENER 2024 įmonių buvo klausiama, ar paskirti darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai, ir iš rezultatų matyti, kad padėtis įvairiose šalyse labai skiriasi ir atspindi skirtingas nacionalines sistemas (11 diagrama).
- Daugiau nei pusė (52 proc.) tyrime dalyvavusių ES 27 įmonių nurodė, kad atstovą sveikatai ir saugai paskiria darbdavys, o didžiausia dalis tenka Čekijai (89 proc. įmonių) ir Maltai (80 proc.), mažiausia – Suomijai (11 proc.) ir Danijai (17 proc.).
- Daugiau nei trečdalis (38 proc.) apklausoje dalyvavusių įmonių nurodė, kad atstovus sveikatai ir saugai išrenka darbuotojai, didžiausia tokių įmonių dalis yra Suomijoje (81 proc.), Prancūzijoje (74 proc.), Švedijoje ir Danijoje (71 proc.). Net 24 proc. Graikijos įmonių ir 20 proc. Kipro įmonių nurodo, kad šiuos atstovus iš dalies išrenka darbuotojai ir iš dalies paskiria darbdavys.

11 diagrama. Atstovų sveikatai ir saugai paskyrimas, pagal šalis (įmonių %), 2024 m.

Bazė: visų 30 šalių įmonės, kurios nurodė, kad yra atstovas sveikatai ir saugai.

Tyrimo metodika

- 2024 m. gegužės – spalio mėn. pokalbiai vyko įmonėse, kuriose dirba penki arba daugiau asmenų, įmonės buvo tiek iš privačiojo, tiek iš viešojo sektoriaus, taip pat iš visų ekonominės veiklos sektorių, išskyrus privačius namų ūkius (NACE T) ir ekstrateritorines organizacijas (NACE U).
- Tyrimas apėmė trisdešimt šalių: visas 27 ES valstybes nares, Islandiją, Norvegiją ir Šveicariją.
- Iš viso apklausta 41 458 įmonės – respondentai buvo „asmenys, kurie geriausiai nusimano apie darbuotojų sveikatą ir saugą įmonėje“. Vertinant pagal šalis, referencinė imtis svyravo nuo maždaug 450 Maltoje iki 2 250 Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje⁴, Lenkijoje ir Ispanijoje (nacionalinį imties dydį žr. adresu www.esener.eu).
- Nacionalinės referencinės imtys buvo padidintos (tai finansavo atitinkamos nacionalinės institucijos) keturiose šalyse: Austrijoje (+ 300), Vokietijoje (+ 900), Italijoje (+ 450) ir Slovėnijoje (+ 300).
- Duomenys buvo surinkti daugiausia kompiuterinėmis priemonėmis atliekant apklausą telefonu (angl. CATI). Asmenims, kurie atsisakė dalyvauti pokalbyje telefonu, buvo suteikta galimybė dalyvauti apklausoje internetu.
- Duomenis rinko „Ipsos NV“ ir jos duomenų rinkimo centrų tinklas, esantis kiekvienoje šalyje.
- Imtys buvo sudarytos pagal neproporcingos imties modelį, vėliau buvo pakoreguota taikant svorinį daugiklį.
- Buvo stengiamasi sudaryti imtis, kuriomis būtų užtikrinta reikiama kokybė ir galimybė palyginti įvairių šalių duomenis.
- Klausimyną parengė grupė specialistų, turinčių apklausų rengimo ir DSS srities patirties, kartu su EU-OSHA darbuotojais.
- Daugiau informacijos apie ESENER metodiką galima rasti www.esener.eu

Papildoma informacija

Ši ataskaita – tik pirmasis žvilgsnis į ESENER 2024 tyrimo rezultatus, todėl išvados turėtų būti vertinamos atsargiai. Išsamesni rezultatai ir analizės ateityje bus paskelbti adresu www.esener.eu. Kaip ir ESENER 2009, 2014 ir 2019, ESENER 2024 duomenų rinkinį 2025 m. bus galima rasti GESIS.

Papildomos analizės bus atliekamos 2025 ir 2026 m., jos bus skelbiamos 2026 m. ir vėliau.

Projektą administruoja: Xabier Irastorza — Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra (EU-OSHA).

Padėka: Marine Cavet (ES-OSHA) ir „Ipsos NV“.

Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą rasite internete (<http://europa.eu>)

© Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra (EU-OSHA), 2026 m.

Atgaminti leidžiama nurodžius šaltinį.

Norint naudoti arba atgaminti nuotraukas arba kitą medžiagą, kurių autorių teisės nepriklauso Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūrai (EU-OSHA), būtina gauti tiesioginį autorių teisių turėtojų leidimą.

Nei Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra, nei joks jai atstovaujantis asmuo negali būti laikomas atsakingu už toliau pateiktos informacijos panaudojimą.

⁴ Šis skaičius neapima papildomos imties – žr. kitą įtrauką.

Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra (EU-OSHA)

padeda užtikrinti, kad Europa taptų saugesne, sveikesne ir našesne vieta dirbti. Agentūra tiria, renka ir platina patikimą, apibendrintą ir objektyvią informaciją apie saugą ir sveikatą ir rengia informuotumo didinimo kampanijas visoje Europoje. 1994 m. Bilbao mieste, Ispanijoje, įsteigta Europos Sąjungos agentūra bendram darbui suburia Europos Komisijos, valstybių narių vyriausybių, darbdavių ir darbuotojų organizacijų atstovus ir ES valstybių narių bei kitų šalių ekspertus.

information@osha.europa.eu
<https://osha.europa.eu>